

Узагальнюючи викладений матеріал, вважаємо, що Україна має високий рівень природного й людського потенціалу, чим потенційно може бути цікава для міжнародних інвестицій, проте в свою чергу має і низку проблем, включаючи особливо війну, які треба якомога скоріше подолати, аби стати більш інвестиційно-привабливою державою та прискорити зростання економіки навіть в умовах воєнного стану. За злагодженої роботи населення, уряду та розвинених країн процвітання України можливе і реальне, варто докласти знань і зусиль задля спільної мети.

DOI: 10.51587/9798-9895-14649-2024-118-24-31

ЧЕРЕП Алла Василівна,
д-р екон. наук, професор,
академік НАН ВО України,
Запорізький національний університет
ORCID ID: 0000-0001-5253-7481

ПРОНОЗА Наталія Олегівна,
студентка,
Запорізький національний університет
Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК БАЗИС КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасний час провідні країни з високим рівнем розвитку економіки сприймають інтелектуальну власність (ІВ) як головну частину не тільки підприємницького, а й національного багатства. З просуванням економіки інтелектуальна власність стає одним з головних та важливих активів виробництва. Адже, чим успішніше підприємство працює, тим рівень його конкурентоспроможності зростає, а отже, воно має всі шанси для досягнення успіхів.

Для України розвиток економіки неможливий без впровадження інноваційних процесів. Сутність інновацій тісно пов'язана з інтелектуальною власністю, адже обидва поняття – це розумова діяльність.

Ми з'ясували, що всі ми є власниками нематеріальних активів, і ці нематеріальні активи формують нашу конкурентоздатність на ринку праці і

зараз, і в майбутньому. Бо знання – це сила, а якщо розглядати ринок праці – це багатство. Адже ринкова вартість залежить не тільки від матеріальних активів, вона залежить в тому числі від нематеріальних активів. І можливо від нематеріальних активів вона буде залежати значно більше, аніж від матеріальних.

Отож, інтелектуальна власність є основою конкурентоспроможності працівника на ринку праці та надає конкурентні переваги підприємству за рахунок використання висококваліфікованого персоналу - власника інтелектуального капіталу.

Тому, фірми, які не визнали інтелектуальну власність одним із своїх пріоритетів, мають ризик втратити конкурентні переваги, або ж вони близькі до занепаду та банкрутства.

Наукові дослідження Т. М. Вахонева¹, А. В. Череп, О. Г. Череп, Д. З. Будько² відображають поділ інтелектуальної власності на об'єкти промислової власності, об'єкти, що охороняються авторським правом та суміжними правами і нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності (рис. 1).

Те, що стосується об'єктів промислової власності. Вони характеризуються як засоби індивідуалізації будь-якого процесу і допомагають виготовляти продукцію, виконувати роботу і надавати послуги. Відповідно, до них належать:

Винаходи – це нові та дуже різні технологічні рішення проблем у всіх галузях вітчизняної економіки, які дають корисний ефект. Тобто, це кінцевий результат діяльності працівника в будь-якій галузі.

Винахід буває основний та допоміжний. Говорячи про основний – це винахід, що юридично не пов'язаний з іншими, а також додаткові винаходи повністю або частково покращують основний винахід.

Об'єктами винаходу є продукт та спосіб. Продукт розглядаємо як пристрій (механізм, машина, апарат, інструменти, прилади, деталі) або ж речовину (розчини, фарби, полімери, сплави, лікарські речовини, харчові суміші). Спосіб – об'єкт, що характеризує певний ланцюг послідовних бізнес-процесів, які необхідні для виробництва нової продукції, робіт та послуг.

1 Вахонева Т. Інтелектуальна власність та його складові. Теорія і практика інтелектуальної власності (6) 2015. С. 24–32

2 Alla V. Cherep, Oleksandr H. Cherep, Danylo Z. Budko. Educational factor in the development of intellectual capital of enterprise. Actual Problems of economics № 9 (267), 2023. P. 100–106; Alla V. Cherep, Oleksandr H. Cherep, Danylo Z. Budko. Intellectual property as a source and catalyst for innovative development of enterprises. Actual Problems of economics № 8 (266), 2023. P. 93–99

Рис. 1. Види нематеріальних ресурсів

Складено на основі ³

Об'єкт корисної моделі є конструктивним виконанням пристрою, яке повинно бути оригінальним і мати явно виражені просторові форми.

Кажучи простою мовою, корисна модель – це коли взяли існуючий виріб/технологія та вдосконалили. А винахід – зовсім новий створений виріб/технологія.

Знаки для товарів та послуг (товарні знаки) – оригінальні позначки, що допомагають відрізнити одну продукцію від іншої. Знаки для товарів та послуг можуть відображати якісь особливі характеристики товару чи послуги.

Зазначення походження товару – відповідно кожен товар і робота мають бути обов'язково ідентифіковані. На кожному товарі, який ми хочемо придбати, має бути написано «Виробник». Це – зазначення місця походження даного товару.

³ Найбільша можливість в Європі з другої світової війни / Сайт нової інвестиційної платформи «Advantage Ukraine». URL : <https://advantageukraine.com/ua/>

Фірмове найменування – стала назва підприємства, від якої і здійснюється підприємницька діяльність. Наразі ми можемо назвати сотні фірмових найменувань: «Пепсі», «Пума», «Самсунг» і так далі. Це титул того, що дану продукцію виробила компанія, яка цінує свою якість, свій рівень конкурентоспроможності, імідж, і ставлячи цей знак, фірма це підтверджує.

Способи захисту від недобросовісної конкуренції – дії, що направлені на знищення недобросовісної конкуренції навколо даної фірми (зміна етикетки, кольору продукту, упаковка тощо).

Раціональна пропозиція – це удосконалення чогось вже існуючого. Тобто, це таке собі технічне вирішення, що є корисним для підприємства чи людини в цілому. Ця пропозиція направлена на те, щоб збільшилися продажі.

Ноу-хау – це такі проривні інновації. Це знання або досвід різного характеру (фінансового, технічного, наукового, комерційного, управлінського...), які є неоприлюдненими, не захищеними охоронними документами, і які можуть бути використанні в дослідженнях та розробках. В часи сьогодення ноу-хау з'являються в сто разів частіше, бо наразі науково-технічний прогрес просто на такому рівні, що кожен день безліч людей працює над виготовленням чогось абсолютно нового⁴.

Комерційна таємниця – це певна інформація, безпосередньо пов'язана з діяльністю підприємства, яка не є державною таємницею і розголошення якої може завдати шкоди інтересам підприємства. Коли ви працюєте на підприємстві, ви підписуєте документ про нерозголошення комерційної таємниці. Але треба розуміти, що комерційну таємницю можуть складати не тільки воєнно-промислові комплекси, а й, наприклад, рецепти шоколадки, ковбаси, вміст суміші якогось дорогого металу тощо. Можливо ця таємниця – лише дрібненька деталь, але ця комерційна таємниця робить ваш продукт особливим, не таким, як усі інші.

На рис. 2 відображено різницю в кількості заявок, що надходили у 2021–2022 рр.⁵

Україна також не відстає від інноваційного розвитку і може похизуватися своїми підприємствами, чиї працівники винайшли ноу-хау. І таким чином заявили про себе, як про конкурентоспроможну організацію.

4 Геращенко О. Л., Скоробогатов М. В., Карасик В. М. *Економіка 21 століття*. Харків: Фоліо, 2019. С. 52–65

5 Сервіс перевірки контрагентів. URL : https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/4232925/

цію, що буде мати високі результати в якості високого доходу, не тільки на території України, а й вийде на міжнародну арену.

Нематеріальний ресурс (інтелектуальна власність) – це як раз та частина потенціалу, яка в першу чергу забезпечує економічні вигоди підприємству в досить тривалому періоді. На відміну від матеріальних ресурсів, нематеріальні приносять прибуток в дуже довгому періоді часу (у своїй більшості). Тобто, їхня присутність у власності підприємства буде приносити йому користь протягом десятків, а то й сотні років.

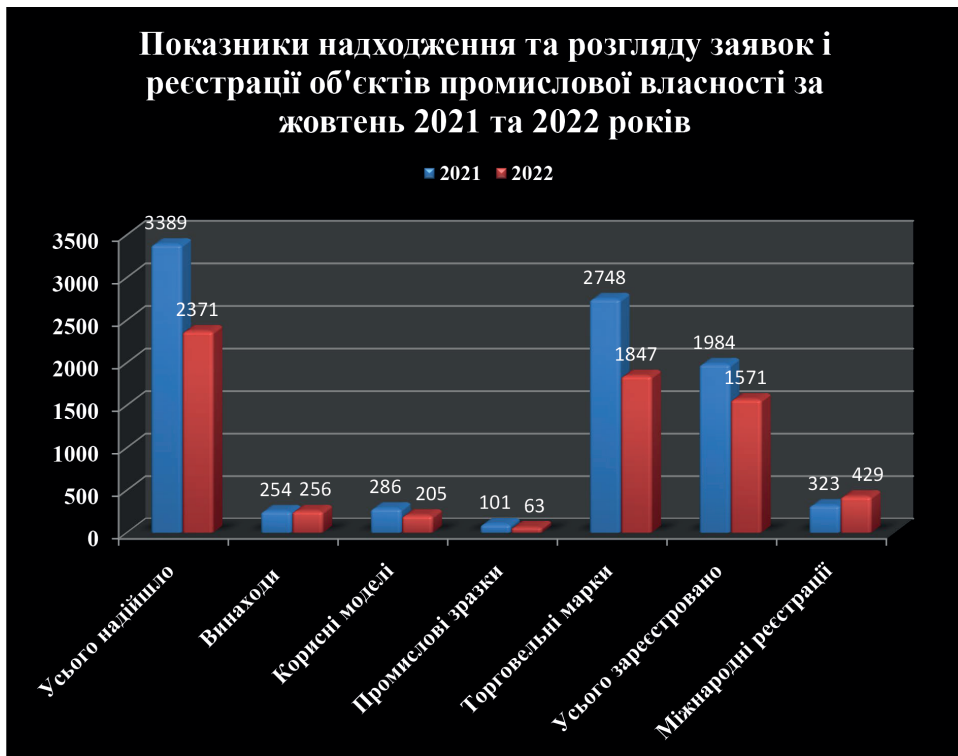

Рис. 2. Динаміка подання та реєстрація об'єктів промислової власності

Складено на основі [6]

Нематеріальні активи (НМ – це ті активи та ресурси підприємства, що не мають фізичної (матеріальної) форми та очікується, що вони можуть приносити економічні вигоди більше року. Їх можна придбати, їх можна створити власними силами, їх можна отримати безоплатно або шляхом обміну на інші активи⁶.

⁶ Інтелектуальна власність та авторське право в Україні : анотований бібліографічний покажчик / упоряд. : Н. А. Арустамова, О. М. Блінова ; ред. О. О. Козлова; Херсонський держ. ун-т. Херсон : ХДУ, 2019. 55 с.; Штефан, А. Зловживання цивільними процесуальними правами як процесуальний юридичний факт. *Теор. і практ. інтелектуальної власності*. 2017. № 2. С. 62; Штефан, О. Захист права інтелектуальної власності

Вони характеризують сукупність об'єктів інтелектуальної власності – це вже юридична категорія, яка відображає і результати творчої праці працівника, і безпосередньо його знання й уміння, його уміння виконувати завдання надзвичайно високої складності. І це буде приносити в подальшому економічний зиск не лише працівникові, а й підприємству в цілому.

Нематеріальний актив має кожна людина. Але для того, щоб людина розвивалася необхідно мати сприятливий клімат на робочому місці. Для того, щоб людина мала нематеріальний актив і була конкурентноспроможним працівником, вона повинна знаходитися в сприятливому середовищі.

Технологічна інфраструктура – дуже важливий показник, адже мати якусь технічну базу, матеріальну базу завжди працівникові зарахується як задовільно. Технологічна інфраструктура буде дозволяти працівникові обслуговувати своє робоче місце.

Сфера компетентності працівника – працівник, що прийшов на роботу, повинен бути компетентний і поряд з ним працівники також повинні бути компетентні. Якщо персонал обізнаний, якщо в наявності суб'єкта господарювання є технологічна інфраструктура, якщо є сприятливий клімат, то працівник задоволений. Він буде працювати високоефективно, ритмічно, він буде виробляти якісну продукцію і ця продукція буде продаватися на ринку, наповнюючи бюджет підприємства і приносячи прибуток власникам і цей же прибуток буде розподілятися між працівниками в тому числі.

Якщо працівник задоволений, він буде працювати на своєму робочому місці постійно. І ця постійність буде дозволяти працівникові підвищувати свій рівень кваліфікації. Бо чим вище рівень кваліфікації, тим вища продуктивність праці і тим вищі показники якості продукції, тим більш ритмічно працює працівник.

Тому, саме задоволеність працівника забезпечить йому сталу роботу на одному місці. Але для того, щоб працівник був задоволений і працював високоефективно, потрібно, щоб у нього ще був достатній рівень заробітної плати. Якщо цей рівень незадовольняє працівника, в першу чергу, як раз висококваліфікований працівник і залишить роботу, бо він обов'язково знайде нову.

в умовах використання 3D-технологій. *Теор. і практ. інтелектуальної власності*. 2016. № 1. С. 25–31; Яра, О. С. Охорона і захист права інтелектуальної власності нормами кримінального права. Держава і право. Серія : юридичні науки : зб. наук. праць. 2017. Вип. 76. С. 158–168.

Прискоренний науково-технічний прогрес приводить до того, що з'являється все більше проблем, пов'язаних із розвитком кадрового потенціалу. Сьогодні йдеться про створення і розвиток у компаніях ефективної системи такого управління, синергетичний ефект від регулювання такої діяльності між вищим і середнім менеджментом та кожному робочому місці всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності та розмірів. Наразі існують питання, які цьому заважають: застаріле економічне мислення кадрів, проблеми із забезпеченням ефективності праці, підтримка сприятливих умов у колективі, небажання до розвитку.

Тому, сучасні реалії вітчизняної економіки для забезпечення конкурентоспроможності підприємств потребують використання новітніх управлінських методів управління інтелектуальною власністю.

Зараз цінується мати працівника, який може запропонувати ідею, а не виготовити продукцію, бо виконувати накази й просто робити чиясь класну ідею реальністю зможе кожна працездатна людина, а от подумати й запропонувати щось дійсно новітнє, таке, чого не мають конкуренти, ось, що реально має цінність в умовах жорстокого конкурентного середовища.

Звісно, без основних активів робота не піде так, як належить, це буде все нерезультативно, просто марна трата часу та сил. Але, без персоналу підприємство в принципі існувати не може, а під словом «персонал» розуміють не просто особу чи людей, роботодавця цікавить саме їхні інтелектуальні здібності: навички, певні знання, яких немає в інших працівників, ідеї, які наразі є найціннішим для підприємства, і хочуть дійсно бути в рядах найкращих.

Вважаємо, що саме нематеріальні ресурси є найбільш важливими на підприємстві – вони визначають його конкурентоздатність, наскільки воно довго втримається на ринку з альтернативними або схожими товарами, чи є в цього підприємства саме та маленька таємниця, яка тримає фірму в тонусі і не дає втратити лідерство.